

України: офіц. веб-сайт. Законодавство України. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=105%2F2007>. 17. Указ Президента Российской Федерации от 12 мая 2009 г. № 537 “О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2009/05/19/strategia-dok.html>.

УДК: 327.7

Уляна Ільницька

Національний університет “Львівська політехніка”

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

© Ільницька У., 2012

Комплексно та всебічно висвітлюються специфіка та особливості міжнародно-правової суб'єктності неурядових організацій. Визначено роль та політико-правовий статус неурядових організацій як суб'єктів міжнародних відносин, їх вплив на світовий політичний процес. Розкрито сутність та зміст поняття “неурядові міжнародні організації”, розглянуто їх ознаки, функції та підходи до класифікації; визначено джерела нормативно-правового регулювання; охарактеризовано форми та напрями діяльності. Значну увагу приділено аналізу механізмів взаємодії неурядових організацій з міждержавними (міжурядовими) інституціями.

Ключові слова: неурядова міжнародна організація; міжнародно-правова суб'єктність; політико-правовий статус неурядової міжнародної організації; суб'єкти міжнародних правовідносин; консультативний статус; компетенція міжнародної неурядової організації.

Uljana Ilynska

FEATURES OF THE INTERNATIONAL AND LEGAL SUBJECTIVITY OF NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS

Features and peculiarities of international and legal subjectivity of non-governmental organizations are described in the article. Role, political and legal status of non-governmental organizations as subjects of international relations, their impact on political process are defined. Essence and content of the concept “non-governmental international organization”, their characteristics, functions and approaches to classification are described. The sources of normative and legal regulation are defined. Forms and directions of activity are characterized. Considerable attention is devoted to the analysis of the interaction mechanisms between non-governmental organizations and intergovernmental institutions (intergovernmental).

Key words: non-governmental international organization; international and legal subjectivity; political and legal status of non-governmental international organization; subjects of international and legal relations; consultative status; competence of the international non-governmental organizations.

У сучасній системі міжнародних відносин визначилась тенденція до перерозподілу функцій між суб'єктами світової політики. Зокрема, зростає вплив недержавних (неурядових) інститутів, які ефективно функціонують як самостійні та дієві суб'єкти міжнародних відносин. Сучасні неурядові міжнародні організації (яких нараховується понад 37 тисяч) відіграють не менш важливу роль, ніж

державні чи міждержавні інституції. Неурядові структури впливають на світовий політичний процес як в глобальному, так і в регіональному вимірах; репрезентують широкі суспільні інтереси, що виходять за межі окремих держав; здійснюють безпосередній тиск на уряди; контролюють виконання міжнародних угод; забезпечують аналіз та експертну оцінку політичних проблем; сприяють ефективності та оптимізації міжнародного співробітництва.

Активна діяльність неурядових міжнародних організацій у системі міжнародних відносин зумовлює значний науковий інтерес до їх функціонування як суб'єктів світового політичного процесу. Дослідження правосуб'єктності неурядових організацій, оцінка їх ролі у системі міжнародних відносин є *актуальною проблемою*, яка має як теоретичний, так і практичний аспект.

Актуальною проблема є і для України, оскільки роль та вплив міжнародних неурядових організацій на розвиток нашої держави лише збільшується. Крім того, діяльність неурядових інститутів як національного, так і глобального рівнів, має важливе значення для розбудови громадянського суспільства в Україні, втілення демократичних перетворень та реалізації важливих питань внутрішньої та зовнішньої політики нашої держави.

Активна та результативна діяльність неурядових організацій у системі міжнародних відносин, їх значний вплив на міжнародне співробітництво зумовили науковий інтерес до дослідження неурядових організацій як інституціоналізованих суб'єктів світового політичного процесу, носіїв світової громадської думки.

Проблеми функціонування та діяльності неурядових організацій висвітлено у працях багатьох українських та зарубіжних вчених. Різні аспекти правосуб'єктності неурядових організацій у системі міжнародних відносин досліджували: І. Берлін, Г. Волинко, М. Драгоманов, А. Карась, С. Кравченко, Б. Кістяківський, Д. Кола, М. Кризан, Т. Розова, Г. Сковорода, Ж. Руссо, П. Юркевич, Ф. Фукуяма, Т. Алексєєва, В. Буткевич, О. Бурлак, В. Головенько, Н. Гусак, О. Зайцева, А. Колядін, Н. Крилов, В. Маркушина, А. Мацко, Г. Морозова, Т. Нешатаєва, С. Подшибякін, В. Поліщук, О. Тарасов, А. Ходорчук, М. Черкес.

Незважаючи на численні наукові дослідження, доводиться констатувати відсутність комплексного, всебічного дослідження особливостей міжнародно-правової суб'єктності неурядових організацій та їх впливу на світовий політичний процес. Недостатньо досліджені форми та напрями діяльності неурядових організацій. На особливу увагу заслуговує дослідження механізмів взаємодії неурядових організацій з міждержавними (міжурядовими) інституціями.

Необхідність переосмислення політико-правового статусу неурядових міжнародних організацій у сучасній системі міжнародних відносин, належна оцінка їх ролі у світовому політичному процесі зумовили постановку таких *завдань*: комплексно висвітлити особливості міжнародно-правової суб'єктності неурядових організацій; визначити роль та політико-правовий статус неурядових організацій як суб'єктів системи міжнародних відносин; розглянути їх вплив на світовий політичний процес; розкрити сутність та зміст поняття “неурядові міжнародні організації”; визначити види, форми та напрями діяльності неурядових міжнародних організацій як суб'єктів міжнародних відносин; розглянути ознаки, функції та підходи до класифікації неурядових організацій; проаналізувати механізми взаємодії неурядових організацій з міждержавними (міжурядовими) інституціями.

У міжнародно-правових документах та у науковій літературі термін “міжнародні неурядові організації” вживається щодо організацій, які діють на національному, субрегіональному, регіональному або міжнародному рівнях; виступають суб'єктами міжнародних відносин; реалізують найрізноманітніші інтереси (економічні, професійні, освітні).

Згідно з Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 1296 (XIV) від 23 травня 1968 р. міжнародна неурядова організація – це будь-яка міжнародна організація з недержавним характером представництва, добровільним характером діяльності, яка ґрунтується не на підставі міжурядової угоди та не переслідує комерційної мети [12].

Науковці Ф. Брайар та М.-Р. Джалілі під неурядовими міжнародними організаціями розуміють структури співробітництва у специфічних сферах, які об'єднують недержавні інститути та індивідів кількох країн (релігійні організації (Екуменічна Рада Церков), організації учених

(Пагоушський Рух), спортивні (ФІФА), профспілкові (МФП), правові (Міжнародна Амністія) тощо) [15, с. 95].

Тобто неурядова міжнародна організація – це організаційно-оформлене, засноване на приватному погодженні некомерційне об'єднання національних організацій, союзів, груп і окремих осіб, що реалізує суспільно-корисні цілі у різних галузях (публічно-правовій, соціальній, політичній, культурній, економічній тощо) та ґрунтується на неурядових угодах. Тобто держава не несе відповідальності за діяльність своїх громадян у таких організаціях.

Якщо міжурядові організації є мостом між урядами, то неурядові – це міст між народами.

Варто відзначити, що науковці виділяють як *вузьке*, так і *широке розуміння* терміна міжнародної неурядової організації [19].

Згідно з вузьким трактуванням, до неурядових організацій не належать громадсько-політичні рухи, транснаціональні корпорації, а тим більше організації, які створені під егідою держав. Широке трактування поняття неурядової міжнародної організації представляє Економічна та соціальна рада ООН, розглядаючи її як будь-яку міжнародну організацію, створену не на основі міжурядової угоди.

Неурядові організації діють у сфері, що представляє міжнародний інтерес, який не пов'язаний з інтересом окремої особи, групи осіб, нації чи ситуації у конкретній державі. Засновниками неурядових інституцій виступають релігійні, професійні громадські організації, бізнес-групи, приватні особи. Міжнародні неурядові організації мають статус юридичної особи та дотримуються основних принципів міжнародного права, закріплених у Статуті ООН.

Неурядові організації можуть бути складовою неформалізованих міжнародних суспільних рухів – екологічного, правозахисного, молодіжного, жіночого, профспілкового, національно-визвольного, антивоєнного тощо.

Часто неурядові міжнародні організації називають групами тиску, адже, мобілізуючи міжнародну громадську, вони здійснюють тиск на міжнародне співтовариство.

Об'єктивними причинами виникнення неурядових міжнародних організацій є глобалізаційні процеси та масштабні транскордонні взаємодії. На думку сучасних науковців, у перспективі міжнародні неурядові організації зумовлять створення глобального громадянського суспільства, яке впливатиме на систему міжнародних відносин подібно до громадянського суспільства у національних державах [13, с. 244].

Аналізуючи правову природу неурядових міжнародних організацій, слід зазначити, що вони *не є суб'єктами міжнародного права, проте можуть функціонувати як суб'єкти міжнародно-правових відносин. Враховуючи значний внесок неурядових організацій у розвиток сучасних міжнародних відносин і права, їх вплив на світовий політичний процес, науковці визнають за ними статус суб'єктів міжнародного права із спеціальною правосуб'єктністю.*

Варто відзначити, що у сучасній науці чітко виокремились *два підходи до трактування статусу неурядових організацій у системі міжнародних правовідносин*: 1) неурядові міжнародні організації не є суб'єктами міжнародного права; 2) міжнародні неурядові організації, не будучи суб'єктами міжнародного права, є учасниками (суб'єктами) міжнародних правовідносин і, можливо, у майбутньому відбудеться становлення їх міжнародної правосуб'єктності. На думку більшості науковців, хоч міжнародні неурядові організації не є суб'єктами міжнародного права, але повинні здійснювати свою діяльність згідно з його принципами і нормами.

У межах держав правовий статус неурядових організацій визначається національним законодавством.

Перші неурядові організації з'явилися ще в середині XIX ст. Так, ще у 1823 р. було утворене Британське і Міжнародне Товариство боротьби проти рабства.

Одна з найвідоміших і найвпливовіших організацій – Міжнародний Червоний Хрест – була заснована швейцарцем Анрі Дюнаном у 1863 р. У 1895 р. був утворений Міжнародний кооперативний альянс, який об'єднав національні та регіональні союзи кооперативів. У 1899 р. парламентарі-пацифісти близько 90 країн створюють неурядову організацію – Міжпарламентський Союз, метою якого було сприяння миру та співробітництву між державами, запобіганню світовій війні.

На початку ХХ ст. виникає багато добровільних об'єднань, які здійснювали свою діяльність у рамках конфесіональних інституцій. У 1905 р. нараховується 134 неурядових організацій. З метою покращання умов праці, підвищення заробітної плати у 1920 р. була заснована Всесвітня конфедерація праці (яка сьогодні нараховує понад 15 млн. членів), а також Міжнародна торговельна палата, яка об'єднала національні осередки торговельно-промислових палат.

Інтенсивний процес утворення і функціонування міжнародних неурядових організацій розпочався після Другої світової війни. Значна кількість організацій (зокрема, Міжнародна демократична федерація жінок (1945 р.), Міжнародна організація журналістів (1946 р.); Міжнародна асоціація юристів-демократів (1946 р.)) виникали як пацифістська реакція на жорстокі прояви війни. У 1945 р. була заснована Всесвітня федерація профспілок, яка є активним суб'єктом у сучасній системі міжнародних відносин. Після утворення Організації Об'єднаних Націй, з метою консолідації національних асоціацій підтримки ООН, у 1946 р. утворена Всесвітня федерація асоціацій сприяння ООН.

Варто відзначити стрімку динаміку зростання кількості неурядових організацій, активізацію їх діяльності та значний вплив на світовий політичний процес. У 1905 р. нараховується 134 неурядових організацій, у 1958 р. – їх вже близько 1000, у 1972 р. – 3733, наприкінці 80-х р. – 4000; у 1994 р. – 43958 міжнародних неурядових організацій [7, с. 6–7]. Особливо інтенсивним процес створення міжнародних неурядових організацій став з появою на міжнародній арені ООН.

З часу свого утворення неурядові організації пройшли активну за змістом і формами діяльності еволюцію: 1) зростання кількості; 2) посилення співробітництва у вирішенні як окремих, так і глобальних проблем сучасності; 3) зростання рівня і масштабів взаємодії з державними, міжурядовими організаціями (особливо з установами системи ООН); 4) зміцнення незалежності та авторитету цих організацій на міжнародній арені [7, с. 6–7].

Нормативно-правове регулювання діяльності неурядових міжнародних організацій має свою специфіку. Серед джерел міжнародного права, що регулюють діяльність неурядових організацій, – статuti ООН, ЮНЕСКО й спеціальні резолюції міжнародних міжурядових організацій, які передбачають особливий механізм співробітництва з неурядовими інститутами у межах консультативного статусу. Спеціальних міжнародно-правових актів, що повною мірою регулюють діяльність неурядових міжнародних організацій не існує. Положення, що визначають діяльність неурядових міжнародних організацій, містяться, наприклад, у Женевських конвенціях (1949 р.), у Додаткових протоколах до них (1977 р.), в Оттавській конвенції (1997 р.). Важливим нормативно-правовим документом, який визначає статус неурядових організацій в системі міжнародних відносин є “Конвенція № 124 Ради Європи” (1986 р.). Це багатостороння угода про визнання правосуб'єктності неурядових міжнародних організацій, яка вступила в силу 1 січня 1991 р. У січні 2005 р. її ратифікувало 9 держав, серед яких – Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Португалія, Франція, Швейцарія, Словенія, Македонія.

Деякі правові відносини міжнародних неурядових організацій регулюються внутрішнім законодавством окремих країн.

Неурядові міжнародні організації активно і ефективно діють у різних галузях. Значний вплив на сучасні міжнародні процеси здійснюють такі неурядові організації, як “Всесвітня федерація професійних спілок”, “Міжнародна федерація з прав людини”, “Міжнародна амністія”, “Всесвітня організація боротьби проти тортур”, “Freedom House”, “Human Rights watch”, “Всесвітня рада миру”, “Товариство Червоного Хреста і півмісяця”, “Репортери без кордонів”, “Римський клуб”, “Християнська мирна конференція”, Екуменічна Рада Церков; “Всесвітня федерація демократичної молоді”; неурядова організація у галузі спорту ФІФА. Активно діють екологічні неурядові організації “Грінпіс”, “Всесвітній фонд дикої природи”. У сфері захисту та представлення інтересів і прав жінок найвпливовіші на загальнонаціональному та міжнародному рівнях – всеукраїнські та міжнародні організації: “Жіноча Громада”, Союз Українок, Міжнародний жіночий правозахисний центр “Ла Страда – Україна” тощо.

Головною ознакою неурядових міжнародних організацій є створення їх не на основі міждержавних договорів. Вони не виражають інтересів держав чи міжурядових організацій, їх

засновниками є професійні, релігійні та інші громадські організації або приватні особи, заклади, організації та органи. Міжнародні неурядові організації не ставлять собі за мету одержання прибутку, а функціонують за рахунок внесків своїх членів, тобто мають некомерційний, неприбутковий характер і некомерційні цілі.

На думку Є. Кузнецової, можна виділити кілька критеріїв, яким мають відповідати неурядові міжнародні організації [6]. По-перше, організація повинна мати *некомерційний характер*. В ООН некомерційний характер передбачає фінансування організації самими членами або добровільними внесками. Однак варто відзначити, що формально некомерційні організації, які об'єднують представників бізнесу, що лобіюють комерційні інтереси, визнаються як неурядові міжнародні організації і Радою Європи, і ООН (Наприклад Міжнародний морський форум нафтовидобувних компаній).

По-друге, *організація не повинна використовувати або пропагувати насильницькі методи*. Відповідно не визнаються неурядовою міжнародною організацією визвольні рухи, воюючі або повсталі та інші збройні угруповання, навіть якщо їхні дії легітимні за міжнародним правом (Організація визволення Палестини, Народна організація Південно-Західної Африки (СВАПО)).

По-третє, *організація не повинна брати участь у політиці з метою досягнення влади*. За цим критерієм до неурядових міжнародних організацій не належать політичні партії і опозиційні об'єднання політичних партій, таких як Ліберальний інтернаціонал, Соціалістичний інтернаціонал, Міжнародний союз демократів.

До основних критеріїв можна зарахувати також міжнародний характер складу і цілей, приватний характер заснування і добровільний характер діяльності.

Установчі документи неурядових організацій не є міжнародними угодами і не регламентуються нормами міжнародного публічного права. Рішення, які приймають неурядові інституції, як правило, не мають для держави юридичної сили, а можуть бути лише рекомендаційними.

Організаційна структура неурядових міжнародних організацій встановлюється на основі установчих документів та складається, як правило, з представницького органу (загального зібрання членів), постійнодіючих розпорядчих та оперативних органів, комітетів та відділів.

Головним органом більшості неурядових організацій є загальні збори, періодичність яких зазначена у статуті. Цей представницький орган має різні назви в різних організаціях: асамблея, всевітня асамблея, генеральна асамблея, пленарна сесія, конгрес, конференція тощо. Виконавчі органи або обираються на певний термін представницьким органом, або створюються за принципом представництва від національних організацій. Неурядові організації можуть мати два виконавчі органи з різною компетенцією і різними назвами: виконавча рада, виконавчий комітет, бюро, генеральна рада, рада директорів тощо. Обираються також посадові особи: президент, віцепрезиденти, голова виконкому та його заступники. Важливу роль серед посадових осіб відіграють генеральні секретарі, керівні діячі постійного секретаріату [12].

Різні за своїми цілями та складом, формами та методами діяльності, функціональною спрямованістю неурядові організації мають доволі схожу систему керівних органів, яка складається з таких основних видів: вищі, виконавчі, адміністративні органи.

Вищі органи, як і в міжурядових організаціях, вирішують найважливіші питання діяльності організації. Основною формою роботи цих органів, що мають представницький характер, є проведення сесій у терміни, визначені статутом. Виконавчі органи забезпечують роботу організації у період між сесіями вищих органів, контролюють реалізацію рішень, готують наступні сесії. Вони формуються вищими органами неурядової організації і проводять свої засідання кілька разів на рік. Адміністративні органи забезпечують ведення поточних справ організації: вирішують організаційні питання, представляють організацію у зовнішніх відносинах, організують документообіг, відповідають за діловодство, публікацію необхідних документів та матеріалів тощо.

Деякі міжнародні неурядові організації створюють на постійній або тимчасовій основі комітети, комісії, групи експертів або регіональні філії як допоміжні органи для виконання певних завдань.

У сучасній науці неурядові міжнародні організації розрізняють за типом членства: неурядові організації, які мають конкретних членів, та неурядові організації з невизначеним членством [12]. Існує також поділ неурядових організацій на три категорії: 1. Неурядові організації, організовані урядами (наприклад, неурядові організації періоду “холодної війни”). 2. Квазінеурядові організації. 3. Неурядові організації, повністю залежні від донорів.

Розрізняють універсальні неурядові організації (до них належать національні товариства, групи чи окремі громадяни усіх чи майже усіх країн світу), регіональні (охоплюють країни окремих географічних регіонів) та субрегіональні (входять частини регіонів).

Ш. Зоргбіб розрізняє три види неурядових організацій: 1) сили громадської думки (наприклад, політичні – Соцінтерн; релігійні – Екуменічна Рада Церков; гуманітарні – Міжнародний Червоний Хрест); 2) приватні транснаціональні організації та інститути, які символізують появу на світовій арені нових економічних, окультних і неконтрольованих сил (транснаціональні підприємства та транснаціональний синдикалізм); 3) асоціації держав-виробників, які є міжурядовими за структурою і складом, але транснаціональними за характером діяльності і які прагнуть утвердити свій економічний вплив у міжнародній спільноті (наприклад: Міжурядова рада країн–експортерів міді; Організація країн–експортерів заліза; Міжнародна асоціація бокситу; Організація країн – експортерів нафти) [15, с. 95–96].

Аналіз неурядових міжнародних організацій дає можливість виокремити основні напрями діяльності цих організацій [15, с. 95–96]:

1. У системі відносин “людина-природа” неурядові міжнародні організації спрямовують діяльність на вирішення проблем, пов’язаних із: а) захистом довкілля (екологічні проблеми); б) населенням Землі та його життєзабезпеченням (продовольчі, енергетичні, сировинні, демографічні та інші проблеми); освоєнням Світового океану та космічного простору; запобіганням стихійним лихам та боротьбою із його наслідками.

2. У системі відносин “людина-людина” неурядові міжнародні організації прагнуть до вирішення проблем: ліквідації економічної, культурної відсталості країн, що розвиваються; боротьби із злочинністю, наркоторгівлею, міжнародним тероризмом; збереження миру, розв’язання міжнародних конфліктів; забезпечення прав і свобод людини; вдосконалення освіти, науково-технічного потенціалу; боротьби з голодом та найнебезпечнішими захворюваннями.

Функціонуючи як суб’єкт міжнародних відносин, неурядові міжнародні організації досягають цілей у різних галузях, політичній зокрема. Це стосується і таких завдань, що потребують серйозних поступок з боку держав, які змушені за деяких обставин частково відмовлятися від принципу національного суверенітету. Так, останніми роками деяким неурядовим організаціям, а саме тим, сферою діяльності яких є захист прав людини, екологічні проблеми або гуманітарна допомога, вдалось досягти “права на втручання у внутрішні справи суверенних держав”. В окремих випадках неурядові організації можуть включатись у дипломатичну діяльність, впливаючи на процеси прийняття рішень. Традиційне обмеження для неурядових організацій – неучасть у політиці з метою досягнення влади.

Аналізуючи функції, які виконують міжнародні неурядові організації, можна виокремити інформаційну (збір, аналіз, розповсюдження інформації); нормативну (участь у процесах встановлення стандартів діяльності в окремих галузях); наглядову (контроль за дотриманням норм права); оперативну (цільове використання ресурсів – технічних, гуманітарних, освітніх тощо); формування міжнародної громадської думки; висловлення і захист інтересів членів організації; налагодження зв’язків і співробітництва між національними організаціями, що існують поза впливом урядових структур.

Пріоритетними формами діяльності міжнародних неурядових організацій є: прийняття постанов; участь у розробленні резолюцій; організація заходів (конгресів, конференцій, симпозіумів для обговорення актуальних проблем); проведення дослідної роботи; участь у заходах, що їх організують міжурядові організації; видання інформаційних матеріалів; організація навчання.

Взаємовідносини та взаємодія між неурядовими міжнародними організаціями й міждержавними (міжурядовими) інституціями ґрунтується на визнанні *консультативного статусу* неурядо-

вих організацій та наданні їм ролі спостерігачів. Співпраця бере початок ще від існування Ліги Націй. Одержання консультативного статусу залежить від міжнародного авторитету неурядової організації, заінтересованості у співробітництві з нею. Консультативний статус дає можливість направляти спостерігачів на засідання міждержавних інституцій, брати участь в обговоренні питань, виступати із заявами, пропонувати питання до порядку денного, впливати на процес прийняття постанов міжурядовими організаціями, висловлюючи свою позицію щодо певних проблем; проводити спільні заходи.

Майже усі неурядові організації намагаються отримати консультативний статус при відповідних міждержавних організаціях. Отримання такого статусу не тільки означає визнання діяльності конкретної організації, але і в той самий час відображає зростання міжнародного авторитету і впливу міжнародних неурядових організацій на розвиток сучасних міжнародних відносин.

Крім того, співробітництво неурядових організацій з міждержавними здійснюється за такими основними напрямками: надання інформації про свою діяльність і розповсюдження інформації, одержаної від міждержавних організацій; надання консультацій з питань, що входять до їх компетенції, іншим організаціям, суспільним групам та окремим особам; участь у правотворчому процесі, розробка проектів міжнародних угод; спостереження за дотриманням норм міжнародного права, особливо у сфері прав людини і у справі охорони довкілля; утворення слідчих комісій для розслідування міжнародних злочинів [10, с. 341]. Крім того, міжурядові організації доволі часто залучають кваліфікованих експертів із неурядових організацій з метою збору інформації, з'ясування позицій, що дає змогу спиратись на думку громадськості під час прийняття рішень.

Отже, система сучасних міжнародних відносин характеризується значним зростанням кількості міжнародних неурядових організацій, збільшенням їх впливу на світовий політичний процес і міжнародну співпрацю. Неурядові міжнародні організації є активними інституціалізованими суб'єктами міжнародних відносин, репрезентують широкі суспільні інтереси, які виходять за межі окремих держав. Діючи в межах консультативного статусу, неурядові інституції активно взаємодіють з урядовими міжнародними організаціями, визначаючи тенденції та характер міжнародних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абашидзе А.Х. *Неправительственные организации: международно-правовые аспекты* / А.Х. Абашидзе, Д.А. Урсин. – М., 2002. – 160 с.
2. Алексеева Т. І. *Міжнародні організації* / Т. І. Алексеева. – Х.: Вид-во ХНЕУ, 2006. – 200 с.
3. Ільницька У.В. *Неурядові міжнародні організації як суб'єкти світового політичного процесу* / У.В. Ільницька // *Гуманітарні та соціальні науки: матер. 3-ї Міжнар. конф. молодих вчених HSS-2011.* – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. – С. 176–177.
4. Корнієвський О.А. *Недержавна система забезпечення національної безпеки держави: концептуальні засади* / О.А. Корнієвський // *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України.* – 2008. – № 42. – С. 231–240.
5. Кольяр К. *Міжнародні організації* / К. Кольяр. – М., 1978.
6. Кузнєцова Є. *Еволюція консультативного статусу міжнародних неурядових організацій при економічній і соціальній Раді ООН* / Є. Кузнєцова. – М., 2004.
7. Кузнєцова Е.В. *Международные неправительственные организации (правовые вопросы): учеб. пособ. для студ. юр. спец.* / Е.В. Кузнєцова. – Минск, БГУ, 2007. – 115 с.
8. Малкіна І.Б. *Міжнародні неурядові організації в сучасному міжнародному праві: дис.... канд. юр. наук* / І.Б. Малкіна. – М., 2001.
9. *Міжнародне право: підруч.* / за ред. Ю.М. Колосова, В.І. Кузнєцова. – М., 2000. – 284 с.
10. *Міжнародні організації: навч. посіб.* / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, З. Кутайні. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 440 с.
11. *Міжнародні організації: навч. посіб.* / за ред. О. С. Кучика. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання України, 2007. – 749 с.
12. *Міжнародні неурядові організації* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua-referat>.
13. *Мировая политика и международные отношения: учеб. пособ.* / под ред. С.А. Ланцова, В.А. Ачкасова. – СПб.: Питер, 2008. – 448 с.
14. Мокій А.І. *Міжнародні організації: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципл.* / А.І. Мокій, Т.П. Яхно, І.Г. Бабець. – Укоопспілка; Львівська комерційна академія. – Л.: Видавництво Львівської

комерційної академії, 2006. – 208 с. 15. *Основи теорії міжнародних відносин: навч. посіб.* – Львів: Академія Сухопутних військ, 2010. – 240 с. 16. Подшибякин С.А. *Правовий статус міжнародних неправительственных організацій* / С.А. Подшибякин. – М.: Юрлитинформ, 2006. 17. Тарасов О.В. *Міжнародні неурядові організації в системі світового громадянського співробітництва: автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.10* / О.В. Тарасов – К.—1995. 18. *Транснаціональні корпорації: навч. посіб.* / [В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький та ін.]. – К.: Таксон, 2001. – 304 с. 19. Циганкова Т.М. *Міжнародні організації: навч. посіб.* / Т.М. Циганкова, Т.Ф. Гордєєва. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с. 20. Цимбалістий В.Ф. *Теорія міжнародних відносин: навч. посіб.* / В.Ф. Цимбалістий. – 2-ге вид., доп. та випр. – Львів: Новий світ-2000, 2005. – 324 с. 21. Чернявська Л.Н. *Суб'єктність міжнародних неурядових організацій у світовій політиці: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04* / Л.Н. Чернявська. – Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин. — К., 2007. – 235 с. 22. Шепеляв М.А. *Теорія міжнародних відносин: підруч.* / М.А. Шепеляв. – К.: Вища шк., 2004. – 622 с. 23. *Энциклопедия международных организаций: в 3 т.* – Юридический факультет СПбГУ / под ред. Л.Н. Галенской, С.А. Малинина. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2003. – 523 с. 24. <http://www.nbu.gov.ua>. 24. <http://www.ebooktime.net/boo>.

УДК: 32:364.652.4:911.375.1

Олег Качан

Національний університет “Львівська політехніка”

КОНФЛІКТОГЕННІ НАСЛІДКИ СУЧАСНИХ УРБАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СВІТІ

© Качан О., 2012

Досліджуються можливі дестабілізаційні наслідки, зумовлені урбанізаційними процесами. Розглядаються ризики виникнення гуманітарних катастроф, соціально-політичних конфліктів, а також необхідні умови для актуалізації цих ризиків.

Ключові слова: політична демографія, урбанізація, конфлікти, гуманітарні катастрофи.

Oleg Kachan

CONFLICT-INDUCING CONSEQUENCES OF MODERN URBANIZATION PROCESSES IN THE WORLD

The article examines possible destabilizing consequences caused by urbanization processes. The risks of onset of humanitarian disasters and socio-political conflicts as well as conditions needed for the actualization of these risks are considered.

Key words: political demography, urbanization, conflicts, humanitarian disasters.

Стрімкі урбанізаційні процеси – одна з характерних тенденцій сучасного світу. За своїм впливом вони мають вагоме значення для економічної, політичної, соціальної та інших сфер життя. Проте поряд із численними позитивними наслідками для розвитку країн урбанізаційні процеси можуть спричинити також низку вагомих конфліктогенних викликів.

З огляду на те, що урбанізація у світі відбувається надзвичайно швидкими темпами, а найстрімкіше у країнах, що розвиваються, де і без того наявні численні конфліктогенні фактори, що